

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.
ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу
Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024
© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ 7

**ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ,
УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 9**

- Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко,
Вікторія Торліна.* Організація освітньої діяльності
у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я 9
- Марина Шопіна.* Як організувати індивідуальну роботу дошкільника
з особливими освітніми потребами 45
- Владислава Смолянова.* «Сонячні діти». Сучасні методи
для навчання учнів з синдромом Дауна 51
- Людмила Мальованна.* Очікуваний виклик
в освітньому середовищі — інклюзія в освіті 59

**РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61**

- Костянтин Линьов.* Поради колегам від слухачів фахового курсу
для керівників закладів загальної середньої освіти
«Реалізація реформи «Нова українська школа»:
навчання у 5–7 класах за Державним стандартом
базової середньої освіти» 61
- Олександр Пошелюжний.* Поради молодому/новопризначеному
директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО 86
- Валентина Кучерява.* Особливості організації освітнього процесу
в очному, дистанційному та змішаних формах
в умовах воєнного стану 89
- Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко.*
Безпечне та здорове освітнє середовище
для учасників освітнього процесу 96

**ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ 102**

Дошкільна і початкова освіта 102

- Людмила Меленець.* У новий навчальний рік з новим Законом
«Про дошкільну освіту» 102

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i> паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i> над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i> в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i> української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь</i>	371
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії</i>	377
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i> (модельні навчальні програми, підручники, посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія</i>	388
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i> Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у місті Києві та результати участі предметних команд у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i> майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i> на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i> закладів загальної середньої освіти з національно — патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i> як складник національного виховання	423

Юрій Чернак,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу

Освітня галузь «Фізична культура» потребує конструктивних і продуктивних змін освітнього процесу. Професійна місія вчителя фізичної культури лежить у площині його готовності до навчання впродовж життя, уміння працювати в команді, удосконалення здатності розв'язувати проблеми щодо набуття навичок: життєвих, здорового способу життя, безпечної життєдіяльності, надання першої медичної допомоги, запобігання травматизму.

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що метою освітньої галузі фізичної культури є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення його функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом (https://urst.com.ua/act/pro_osvitu#google_vignette).

Реалізація мети освіти відповідно до розпорядження Кабінету міністрів України від 07.04.2023 року № 301-р «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти» ґрунтується на ціннісних орієнтирах: визнання унікальності й талановитості кожної особистості, заборона будь-яких форм дискримінації; розвиток вільної особистості через підтримку самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку дитини; забезпечення добробуту й безпеки завдяки створенню атмосфери довіри, взаємоповаги і взаємодопомоги у шкільно-

му освітньому середовищі (<https://www.kmu.gov.ua/npas/proskhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301>).

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України (МОН) в освітньому процесі виокремлена академічна свобода педагога у визначенні кількості годин, відведених на вивчення окремих тем із урахуванням темпу навчання та окреслення освітньої траєкторії фізичного розвитку кожної дитини. Зміст освіти має бути максимально наближений до практики через шляхи опанування новітніми методиками, педагогічними техніками, прийомами, інструментами, формами професійної діяльності з урахуванням потреб та інтересів здобувачів освіти. *У процесі виховання* важливо дотримуватись розвивального, особистісного, практико-орієнтованого навчання.

Важливим аспектом у роботі педагога є підвищення рівня професійних компетентностей учителів щодо застосування в процесі навчання різних видів мислення (критичного, позитивного, логічного, проектного, аналітичного, системного), самооцінки, самоаналізу власного досвіду; формування соціального партнерства та розподіленого лідерства.

В умовах воєнного стану в Україні освітній процес у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) зазнає змін. Спостерігається зниження норми фізичної й рухової активності дітей та учнівської молоді. Протягом зазначеного періоду можливе недовиконання запланованих годин, відведених на опанування модулів «Фізична культура». На сьогодні за результатами досліджень рівень стану фізичної підготовленості серед учнівської молоді має наступні статистичні показники: високий: 15,2 %; достатній: 19,7 %; середній: 12,3 %; низький: 3,7 % (http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/80880/).

Враховуючи умови воєнного стану, рекомендовано на початку навчального року збільшувати період адаптації учнів щодо фізичних і психічних навантажень. Бажано протягом чверті, семестру, триместру регулювати індивідуальний підхід, оптимізувати методи, форми й засоби навчання. Педагогу на основі кращих характеристик дитини таких як: ментальні, психомоторні, фізичні, психофізіологічні тощо, рекомендовано розробити систему про-

ведення уроків і їх циклічність. Такий підхід підвищить ефективність у навчанні дітей. Педагогу в процесі навчання учнів доцільно також застосовувати такі інтерактивні методи, як сторітелінг (storytelling), скрайбінг (scribing), кейс (case method) тощо.

Зазначимо, що саме системний підхід удосконалює глибини мислення, комбінаторних здібностей, оперативної, зорової та слухової пам'яті, сенсомоторних реакцій. Системність впливає на продуктивність роботи, сприяє високій творчій активності зайнятих розумовою та фізичною працею. (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4).

Основною формою організації освітньої галузі «Фізична культура» в закладах загальної середньої освіти — є урок. Учителю важливо забезпечувати розвиток природних здібностей здобувачів освіти, спрямовувати їх фізичну активність на розвиток здоров'язбережувальної компетентності, удосконалення життєвих умінь і навичок, сприяти підвищенню рівня фізичної та рухової активності. Також урок надає стимул для самореалізації, особистісного зростання.

Урок у закладах освіти сприяє вихованню в учнів фізичних, вольових, інтелектуальних здібностей учнів, забезпечує вдосконалення спортивної вправності, уможливорює гармонійний розвиток особистості. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти під час дистанційного навчання рекомендується здійснювати на суб'єкт-суб'єктивних засадах, що враховує індивідуальну освітню траєкторію фізичного, гармонійного, психічного розвитку учнів і підлягають формувальному й підсумковому оцінюванню.

В умовах воєнного стану постає питання як оптимізувати умови організації освітнього процесу та забезпечити виконання освітньої програми у випадках зменшення кількості навчальних днів, досягти оптимальної рухової активності учнів з використанням інноваційних підходів?

До форм оптимізації занять фізичної культури відносимо:

- залучення учнів до шкільних змагань із використанням ва-

ріативних модулів зі спорту;

- залучення учнів до фізичної та рухової активності в спортивних гуртках і секціях ЗЗСО та ДЮСШ;

- уроки в дистанційному форматі (до таких форм відносимо онлайн-тестові завдання, створення міні (відео, медіа-проектів, індивідуальні та групові розробки відео-блоків занять із вправами різної направленості, анімаційних презентацій на задану тематику, асоціативних відповідей тощо);

- участь у пошуковій діяльності з використанням літературних й інтернет джерел: історія виникнення українського фізичного виховання, народних і рухливих ігор, спорту, олімпійських ігор тощо;

- спільний перегляд відеоматеріалів «Cool Games», «Сквош», черліденг, корфбол, флорбол, петанк, фрізбі тощо;

- спільний перегляд відео уроків фізичної культури, спортивних змагань і серіалів (аналіз перегляду);

- участь у проектах, фестивалях, флешмобах, батлах, конкурсах фізкультурно-спортивного спрямування: Junior, громадських об'єднань, спортивних федерацій;

- проходження освітнього курсу за участі зірок спорту;

- організація екскурсійних заходів із відвідуванням спортивних музеїв: Національного університету фізичного виховання і спорту України, Національного спортивного комплексу «Олімпійський» — «90-річна історія НСК «Олімпійський», досягнень братів Кличків, ФК Динамо (Київ) та інших видатних українських спортсменів тощо.

Значну кількість компенсованих годин щодо фізичної та рухової активності доцільно проводити на відкритому повітрі (за певних метеорологічних умов) із врахуванням стану здоров'я та медичних груп.

Рекомендації вчителям фізичної культури щодо застосування сучасних інноваційних інтерактивних форм і методів навчання, які оптимізують умови організації освітнього процесу, зменшують навчальне навантаження учнів та забезпечують виконання освітньої програми у випадках зменшення кількості навчальних днів. Терміни проведення — позаурочний час (затверджується

попередній графік оптимізації освітнього процесу, в якому враховується можливість проведення заходів в той чи інший період).

Форми і методи організації фізкультури в школі можуть бути різними залежно від змісту, мети, матеріально-технічного оснащення, віку, підготовки учнів, кліматичних й інших особливостей. До них можна віднести:

- ✓ змагання з різних видів спорту серед учнів;
- ✓ відвідування майстер-класів;
- ✓ спортивно-масові заходи;
- ✓ відвідування спортивних шкіл з освітньою та пізнавальною метою;
- ✓ відвідування змагань професійних спортсменів;
- ✓ дистанційне навчання (використовуючи онлайн-сервіси);
- ✓ самостійне виконання учнями нескладних і необтяжливих вправ за завданням учителя.

Також корисними вчителям фізичної культури стануть педагогічні досягнення та методичні напрацювання досвідчених київських педагогів, переможців і призерів, лауреатів учительських Всеукраїнських конкурсів, сертифікованих тренерів НУШ, які висвітлено на інформаційно-методичному сайті фізичного виховання «Ура! Фіз-ра! (<http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/>) Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.